

26 Kasım: Tarih ve Kurmaca

Tarih ve Kurmaca

21H991

Tarihçiler ve kurmaca yazarları (özellikle de tarihsel kurmaca yazarları) sorunlu müttefiklerdir: beraber de yaşayamazlar ayrı da. İkisi de hikaye anlatırlar; ikisi de uzun zaman önce ölmüş insanları hayata getirmeye çalışırlar; ikisi de okurları geçmiş hayatların büyüyle çekmek isterler. Ancak tarihçi kendi işinin sınırlandırmalarıyla cebelleşir: kafasından bazı şeyler uyduramaz. Kurmaca yazarı daha özgür görünüyor; onlara imrenmemize şaşmamalı (ve tabii ki de yazdıkları kitapların tirajlarına). Ancak yine de birçoğumuz gerçek ve kurmaca arasındaki sınırı kontrol etmek isteriz: eğer birşeyler uyduracaksan 'revizyonist' tarihçileri bu ikisinin arasındaki sınırı tamamen kaldırmaktan ne alıkoyuyor? Musevi soykırımını reddiyecilerinin hayaleti profesyonel tarihçilikte kurmaca tekniklerin kullanılmasının geçerliği ile ilgili birçok acı tartışmayı hala etkiliyor.

Hayden White'in argümanları bu yüzden sınırlı bir tartışmaya yol açtı. (Ayrıntılar için bkz Peter Novick). White'in *Metahistory* kitabıyla akıl öyle bir tutuluyor ki sonra bir daha ondan kaçamıyorsunuz. Az bir süre sonra herşey bir tema (trope) gibi görünmeye başlıyor. Yani 'postmodernizm'in tarihsel çalışmalardaki harareti tartışmaları bir klasik melodram gibi görünüyor. Melodramlarda mutlak iyi ve kötü tipler vardır, siyah ve beyaz birbirinden keskin bir çizgiyle ayrılır ve sonunda iyinin kötünün üzerinden mutlak bir zaferi vardır. Postmodern argümanında birçok tartışmacı bu kutuplaşmış çatışmayı tercih ederler: onlar bir orta yol bulmaya çalışmazlar.

Melodram White'in tarifine göre romans türünün (kahramanlık hikayeleri) aşırı uç şeklidir. Burada bir kahraman vardır ve bir takım maceralardan geçer, genellikle bir arayış vardır, ve sonunda eve geri döner ve sonunda barış olur. Romans epik türünün burjuva versiyonudur, aynı peripatilere (kaderin dönüşleri), gözüpeklik, kötü güçlerle çatışmalara sahne olur ama sadece Odiseus yerini sıradan insana bırakmıştır. Postmodernizm üzerine çatışmaların hepsi sırf entellektüeldir: kahraman savaşçılarımızın hiçbiri hayatta bir mızrak almıyorlar ele; sadece kalem; ancak iddialar epiksel özelliğe sahip: birçoğu için tarihin geleceği söz konusu ve dahası Batı medeniyetinin geleceği.

Melodram analistleri aslen bunun tutucu bir tür olduğu kanısındalar. Elit ve popüler güçlerin istikrar noktaları aradıkları sosyal huzursuzluk dönemlerinde ortaya çıkıyor: özellikle de

tehdit altında görüldüğünde geleneksel aileyi tekrar güçlendirmek için. 19. yüzyıl Fransa'sı bunun ortaya çıktığı yerlerden biri. 20. yüzyıl Çin 'kelebekler kurmacası' romanlarında (Çin'de eski dönemlerden beri eğlendirici yazı türü) da benzer bir şekilde güzel kadınlar ve ciddi genç adamlar ahlaksız ve yozlaştırıcı güçler tarafından, tehdit altında oldukları betimlenir: cinsel ahlaksızlık, para, gücün genellikle yurt dışından geldikleri görülür. Postmodernizm eleştirileri de, genellikle İngiliz ve Amerikalı tehdidi dışarıdan geliyor olarak görür: bir Fransız hastalığı olarak postmodernizm. Buradaki ironi eleştirilerin çoğunun hedefi olan Hayden White'in Fransız postmodernleri ya da post-yapısalcıları ile çok az açık bir ilintisi olduğudur. O kendi içimizdeki düşmandır (Kaliforniyalı!) dolayısıyla da çok daha tehlikelidir.

Burada öteye gidebilirmiyiz? White'in planı evrimsel ve aynı zamanda da döngüseldir. Romansdan trajediye, oradan komediye ve ironiye geçeriz ve buradan da bir üst seviyede romana geri döneriz. Temel ilerleme modeli Hegel'in *Phenomenology of Spirit* kitabından alınmadır. Burada melodramatik eleştirel modun meşguliyeti içinde komedi, ironi ve trajediye pek yer yoktur. Ancak arbededen bir geri adım attığımızda oldukça fazla yer kalır. İki tarafta da ironi vardır: kapitalizmi İngiliz ve tarih kalelerinden çökerteceklerine inanan görünüşte radikaller ve gerçekten onların bir tehdit olduklarına inanan görünüşte tutucular (konservatifler). Ancak artık modern tarihçilerin ironi becerileri yüksek: White'a göre bugün tarihsel söyleme bu form egemen. İroni bizim gibi modernistlere geçmiş zaman insanların aptallıklarını yargılamak için biraz daha üstün bir konum sağlar. Eleştirel mesafenin ucu sivri kısmını kendimize doğrultmamızı engeller. Düşünümelliğin (reflexivity) modası geçti. Romana bir geri dönüş olur mu? Bu modda tarihçiler kahramanların (bir kişi, bir millet, bir toplumsal grup olabilir) maceralarına tutkulu bir şekilde bağlıdırlar. Michelet bu bağlılığa iyi bir örnek tarihçi; benzer bir şekilde E.P. Thomson da öyle. Bu adanmışlığı bezgin bir çağda tekrar keşfedebilecek miyiz?

Tarihin kurmaca ile tarih arasındaki sınır çekişmesindeki gerçek problemleri göstermek için somut örnekler polemiklerden çok daha fazla işe yarar. *Unredeemed Captive* kitabında John Demos 18. yüzyılda İngiliz ve Fransızlar arasındaki savaş esnasında yerliler tarafından kaçırılan Amerikalı bir ailenin deneyimlerini canlandırmaya çalışıyor. Fransızların müttefikleri Mohavklar bir sınır şehri olan Deerfield'e saldırır, birçok insanı öldürür ve savunmasız yerleşimcilerin bazılarını da ele geçirirler. John William uzun ve eziyetli Kanada yolculuğunda karısını kaybeder; yedi yaşındaki kızı Eunice ondan alınır ve bir yerli kavime gönderilir. Bir süre sonra savaş sona erer, uzun görüşmeler sonucunda William ve ailesinin

çoğu ve diğere göçmenler geri döner ancak kızı Eunice hiç dömez. Birçok çağrılara rağmen geri gelmeyi reddeder. Bir yerliyle evlenir, kavim tarafından kabul edilir, bir çok çocuğı olur ve kavmin oturmuş üyelerinden biri olur. İngilizce bilgisini unuttur. Demos oldukça etkileyici bir detayda çok saygı gören bir kasaba rahibi olan John Williams'ın hayatını ve onun bitmeyen kızını geri getirme çalışmalarını öne serer. Kaynakların çoğı İngilizce yazılmış dokümanlar ve çoğı da Williams'ın mektup ve vaazlarıdır. Demos sürekli kaynakların sınırlılığını zorlayarak Eunice'in deneyimini de ortaya çıkartmaya çalışıyor. Ancak ondan kalan sadece iki kelime var, bunlar da babasıyla geri dönmesi için yapılacak bir özel (belki de babasıyla) buluşma gitmesi önerildiğinde Mohavkca söylediğı ve 'belki de olmaz' anlamına gelen sözcükler. Eunice'in kafasının içine girebilmek için yazar üzerindeki kurmaca stiline yönelme baskısını mütemadiyen hissediyorsunuz. Bazı bölümleri *italik* yazıyla yazıyor: 'Belki de şöyle olmuştur,' diyerek Eunice'in çevresiyle ilgili tahmini çerçeveler oluşturuyor. Ancak nihayetinde klasik tarihçinin disiplinini destekleyerek kaynağın ötesine geçmiyor. Laurel Ulrich gibi kaynakları sadece bir hikaye anlatmanın ötesinde kullanıyor; Yeni Puritan İngiltere'nin (New England, Amerika) dünyasını ve kısmen Fransız Cizvit ve Katolikliğı seçen mühtedilerinkini de çok etkin bir şekilde canlandırmayı başarıyor. Kitabın cazip tarafı bu gizemli ve farklı dünyada ve elimizdeki çoktan gelip geçmiş kanıtların yetersizliklerinden daha fazla bilme arzusunun yarattığı gerginliktir.